

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

28 вересня 2017 року набув чинності новий Закон України “Про освіту” (№ 2145-VIII). Цей закон є базовим, який не визначає всіх деталей того, як відбуватиметься навчальний процес, але окреслює основні принципи. Новим законом впроваджується інклюзивна освіта.

Пунктом 1 статті 20 цього Закону передбачено, що заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов’язковому порядку [2].

У зв’язку з активним впровадженням інклюзивної освіти з’явилася необхідність усвідомити та подолати основні перешкоди у процесі підготовки вчителів загальноосвітніх шкіл до нового виду навчання.

Необхідно розуміти, що інклюзивна освіта – це гнучка індивідуалізована система навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Навчання відбувається за індивідуальними навчальними планами та забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних навчальних закладах є корисним як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для дітей з типовим рівнем розвитку, членів родин та суспільства в цілому [5].

Зростає необхідність в удосконаленні професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи, підвищення рівня педагогічної майстерності педагога. Гуманістична освітня парадигматика включає в себе вимоги високої професійної компетентності вчителя, його готовність до педагогічного співробітництва і співтворчості зі своїми учнями не тільки у змістовно-предметному, але й процесуально-технічному векторі, до здійснення особистісно зорієнтованого навчання [7].

Слід зазначити, що компетентності, які стали основою профілю вчителя інклюзивної освіти це повага до різноманіття учнів, підтримка всіх учнів, спільна робота з іншими, постійний особистісний професійний розвиток.

Повага до різноманіття учнів – різноманіття учнів розглядається як ресурс і актив освіти.

Підтримка всіх учнів – сприяння академічному, соціальному і емоційному розвитку всіх учнів; наявність великих очікувань щодо досягнень всіх учнів.

Спільна робота з іншими – командна робота і партнерство є важливими підходами для всіх учителів.

Постійний особистісний розвиток – навчання упродовж усієї професійної діяльності, учителі несуть відповідальність за своє навчання.

Вищеокреслені структури компетентностей для всіх учителів інклюзивної освіти не суперечать підходам до навчання фахівців спеціальної освіти. У профілі вчителя інклюзивної освіти зацентровано увагу на тому, що ці «сфери компетентності – основа всієї роботи вчителів – загальних і спеціальних» [4].

В ефективній діяльності вчителя дуже важливо емоційно прийняти особливу дитину, що часто має професійний «бар’єр», оскільки, як зазначає Савчук З., у багатьох випадках педагоги не сприймають дитину, в успішності навчання якої вони не впевненні, виникають труднощі і в оцінюванні досягнень таких дітей.

Щодо готовності вчителя вводити дитину з ООП в загальноосвітній процес, тут важлива обізнаність педагога зі специфікою навчання таких дітей та формами взаємодії з ними. Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов’язані і з низькою інноваційною компетентністю.

Інноваційна компетентність педагога – система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми.

Компонентами інноваційної компетентності педагога є поінформованість про інноваційні педагогічні технології, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі, особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій.

Таким чином, інклюзивна освіта за своїм характером є інноваційною. Готовність учителя до інклюзивного навчання є складною інтегральною якістю, яка охоплює як професійні вміння так і психологічну готовність. З-поміж компонентів структури психологічної готовності можна виділити наступні компоненти: емоційне прийняття дітей з різними типами порушень у розвитку (прийняття-відторгнення); готовність залучати дітей з різними типами порушень до діяльності на уроці; задоволеність власною педагогічною діяльністю [6].

Сьогодні більшість учителів загальноосвітніх шкіл почуваються неготовими до роботи в системі інклюзивної освіти. Основними причинами неготовності вчителів є перешкоди, які визначаються наявністю страху перед невідомим, негативними настановами й упередженнями, професійною невпевненістю, відсутністю бажання змінюватися, неготовністю до роботи з «особливими» дітьми тощо. Саме тому процес підготовки вчителів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти слід починати з формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій педагогів:

- готовність визнати ціннісність і прийняти дитину незалежно від її особливостей;
- Розуміння необхідності залучення учнів з особливими потребами в загальноосвітнє середовище;
- Спрямованості на загальний розвиток особистості, її успішну соціалізацію;
- Усвідомлення власної відповідальності за процес формування і розвитку особистості з особливостями психофізичного розвитку;
- Розуміння необхідності тісної взаємодії з фахівцями різних профілів (дефектологами, психологами, медичними і соціальними працівниками).

Наступним етапом у професійній підготовці вчителів є здобуття знань, формування умінь і навичок, необхідних для роботи в інклюзивній освіті, зокрема:

- Знання особливостей розвитку та особливих умов навчання різних категорій дітей;
- Знання різноманітних методів і прийомів роботи з дітьми з особливими потребами;
- Уміння реалізувати принцип індивідуального підходу та диференціації в повному обсязі;
- Уміння адаптувати навчальний матеріал відповідно до потреб дітей, які навчаються у класі;
- Уміння оптимально використовувати різноманітні форми і методи роботи [1].

Важливо сформувані у вчителів та інших педагогічних працівників ставлення до інклюзії як до прогресивного етапу в розвитку загальної освіти. Основною в цьому питанні є позиція директора, як очільника закладу, адже ефективне вирішення цього завдання, більшою мірою залежить від партнерської роботи батьків та працівників школи у процесі інтеграції.

Увага керівника закладу зосереджена на таких питаннях:

- Постійна підтримка інноваційної діяльності вчителя;
- Подолання стереотипів та упередженого ставлення працівників школи до дітей з особливими освітніми потребами та їхніх сімей;
- Сприяння освіті та самоосвіті педагогів;
- Поліпшення умов роботи вчителя в інклюзивному класі;
- Створення умов для реалізації індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

За організацію навчально-виховного процесу в навчальному закладі відповідальність несе директор школи. А.А. Колупаєва наголошує, що з метою створення ефективної моделі інклюзивної освіти в закладі керівнику варто розпочати роботу з визначення кінцевої мети діяльності колективу щодо надання освітніх послуг усім учням у школі та залученням членів громади до цього.

Також необхідним є:

- Організація роботи з персоналом навчального закладу щодо формування інклюзивних цінностей, на базі яких будується весь процес навчання, виховання та розвитку усіх дітей;

- Забезпечення ресурсів для розвитку, навчання працівників закладу (підвищення кваліфікації, проведення консультації фахівцями, організація менторської підтримки), сприяння освіти та самоосвіти педагогів;
- Формування представницької групи батьків та вчителів для розробки активного плану дій та визначення шляхів забезпечення успіху впровадження;
- Постійна підтримка інноваційної діяльності вчителя;
- Подолання стереотипів та упередженого ставлення працівників школи до дітей з особливими освітніми потребами та їхніх сімей;
- Створення умов для реалізації Індивідуальних програм розвитку дітей з особливими освітніми потребами;
- Розроблення та реалізація Плану розвитку школи і визначення перспективних тенденцій щодо впровадження й поширення інклюзивного навчання [3].

Список використаної літератури

1. *Волкова К. С.* Підготовка вчителів до роботи в інклюзивному закладі як шлях подолання перепон у навчанні особливих дітей / К. С. Волкова // Класному керівнику. Усе для роботи. – 2017. – № 1. – С. 10–13.
2. Законодавство України [Електронний ресурс] : Закон України «Про освіту» – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> (Дата звернення 17.10.2018) – Назва з екрана.
3. Інклюзивне навчання. Досвід упровадження / уряд. *А. А. Колупаєва.* – К. : Шк. світ, 2015. – 200 с. : іл. – (Б-ка "Шк. світу").
4. *Мартинчук О.* Підготовка фахівців у галузі спеціальної освіти: нові підходи / О. Мартинчук// Особлива дитина: навчання і виховання. – 2018. – № 1. – С. 14–28.
5. Освітній портал Львівщини [Електронний ресурс] : Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні – Режим доступу: <http://www.osvitportal.lviv.ua> (Дата звернення 17.10.2018) – Назва з екрана.
6. *Савчук З.* Психологічна готовність учителя до роботи в інклюзивному просторі: теоретичний аспект / З. Савчук, Л. Москалюк // Особлива дитина: навчання і виховання. – 2017. – № 2. – С. 42–47.
7. Формування ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання : науково-метод. посіб. / Головне управління освіти і науки Полт. обл. держадміністрації, Полт. обл. ін-т післядипломної пед. освіти імені М. В. Остроградського, Каф. методики змісту освіти. – Полтава : ПОППО, 2009. – 148 с.

Діана Стрижак

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Соціокультурні та економічні зміни суспільства вимагають суттєвих змін у формуванні готовності випускників загальноосвітніх закладів до самореалізації і успішного самовизначення в умовах сучасного світу; якостей, що дозволяють творчо і продуктивно вирішувати будь-які завдання та проблеми.

Сучасна школа спрямована на опанування учнями системи знань, формування вмінь і навичок. Але кількість інформації зростає, збільшується навантаження на школяра, який не завжди може засвоїти та застосувати їх на практиці.

За експертними оцінками, найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які здатні навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі та володіти іншими сучасними вміннями [1, с. 4].

Прийнята Концепція нової української школи окреслює шляхи реформування освіти для комфортного навчання, що даватиме можливість не тільки набуття учнями знань, а й уміння застосовувати їх у житті [1].

Одним із ключових питань реформування є організація навчально-пізнавальної діяльності школярів.

Науковці (О. Леонтьєв та М. Талізін) розглядають навчально-пізнавальну діяльність як спільну діяльність і форму співпраці вчителя та учня, у якій здійснюються як пізнавальні процеси, так і соціалізація підростаючого покоління. Вони зазначають, що навчально-пізнавальна діяльність має свій предмет, процес і результат. Так, предметом є зміст навчання, а процес складається із двох